

พระแม่ขอมงแผ่นดิน

วารสารศูนย์คุณธรรม

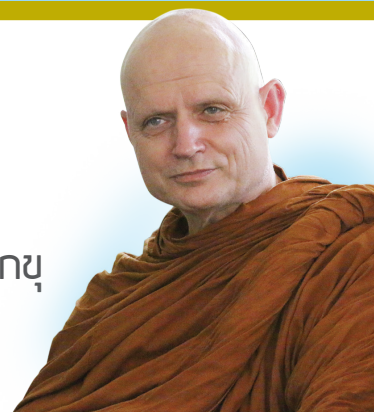
กล้า/ทำ/ดี

ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 เดือนสิงหาคม 2559

กล้า..ดี

ธรรมกัตติญญ
พระอาจารย์ชยสาโรภิกขุ

04

ที่ขายูกา โหตุ มหาราชินี

12 สิงหาคม 2559

ขอพระองค์ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน

สารบัญ

02

ต้นอ้อ ขวัญจิรา ใจเดียว
“ความกตัญญู”
อยู่ในสายเลือด

08

เปิดปฏิบัติการ
ค่ายเยาวชนต้นโกง
รุ่นที่ 6
ปลุกจิตสำนึก ฝังชีพคนรุ่นใหม่
ไม่เอาคอร์รัปชัน

06

จากคำสอนแม่
สู่ความสำเร็จ
ศาสตราจารย์เกียรติคุณ
นายแพทย์ เกษม วัฒนชัย

04

ธรรม
กตัญญู
พระอาจารย์ชยสาโรภิกขุ

ความกตัญญูทุกเวที
เป็นเครื่องหมาย
ของคนดี
พล.อ.อ. วีรวิท คงศักดิ์

07

09

สมาชิกคุณธรรมแห่งชาติ
ครั้งที่ 8
รวมพลังประชารัฐ
ขับเคลื่อนสังคม
คุณธรรม

10 วิธี

กตัญญูต่อ
ประเทศชาติ

03

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) เลขที่ 69 อาคารวิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล (CMMU)

ชั้น 16-17 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400

โทรศัพท์ 0 2644 9900 โทรสาร 0 2644 4901 2

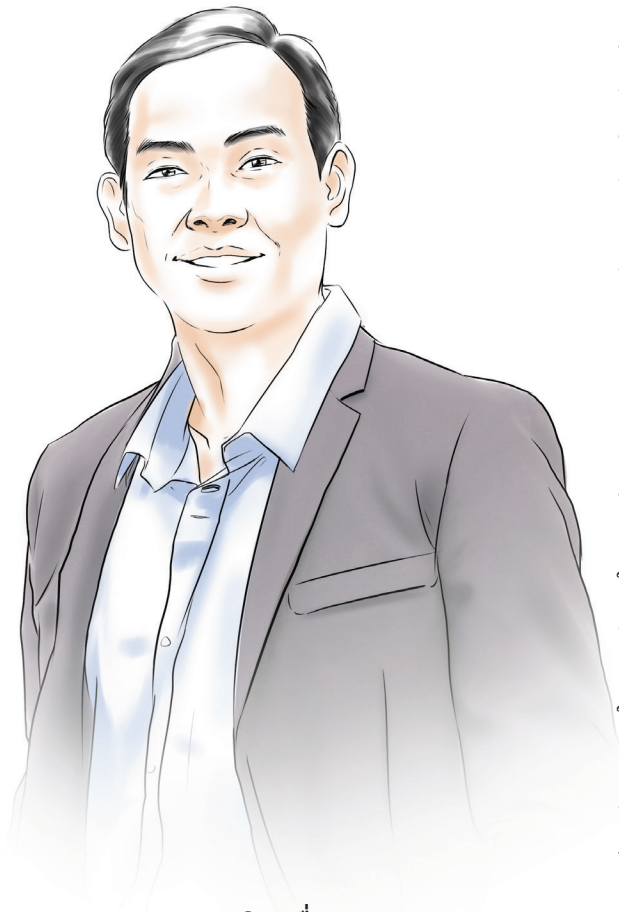
www.moralcenter.or.th

Application : moral plus

f : MoralCenter

บทบรรณาธิการ

Editor Talk

นายสิน ลี้อสวน
ผู้อำนวยการศูนย์คุณธรรม

กล้า/ทำ/ดี ฉบับเดือนสิงหาคมนี้ ตรงกับวันมหามงคลยิ่งของปวงชนชาวไทย เนื่องด้วยเป็นวันที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระชนมายุครบ 84 พรรษา และเป็นวันแม่แห่งชาติ ในวันที่ 12 สิงหาคม 2559 ซึ่งถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นการระลึกถึงพระคุณของมารดา โดยการแสดงความกตัญญูต่อบุพการี อันเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่จะสร้างความเจริญให้กับสังคม และเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของคนไทย

กล้า/ทำ/ดี จึงขอนำเสนอเรื่องราวของความกตัญญู ท่านผู้อ่านจะได้พบเนื้อหาความกตัญญูที่หลากหลาย ทั้งจากนักเรียนยอดกตัญญู ที่ใช้เวลาว่างหลังจากการเรียนทำงานช่วยแบ่งเบาค่าใช้จ่าย ผู้เป็นแม่ หรือคติธรรมสอนใจเรื่องความกตัญญู โดยพระอาจารย์ชยสาโรภิกขุ ผู้ซึ่งมีศรัทธาในพลังแห่งพุทธศาสนา จนได้ชื่อว่าเป็นพระฝรั่งที่ถ่ายทอดความลึกซึ้งทางธรรมได้อย่างสละสลวย เป็นที่ประทับใจต่อพุทธศาสนิกชนทั่วโลก และเรื่องราวจากความกตัญญูสู่ชีวิตที่ประสบความสำเร็จของท่านองคมนตรี ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย ทั้งนี้เชื่อว่า วารสารเล่มนี้จะช่วยเป็นแรงบันดาลใจให้ท่านผู้อ่านได้ไม่มากนักน้อย สำหรับท่านผู้อ่านที่สนใจแนะนำติชมเพิ่มเติม สามารถเขียนแนะนำ หรือส่งเรื่องราว รวมถึงบุคคลที่น่าสนใจทีมงานจะนำมาคัดลงวารสารในฉบับอื่นๆ ต่อไป โดยส่งผ่านช่องทาง facebook : moralcenter ได้ตั้งแต่วันนี้

ขอบคุณครับ

ต้นอ้อ ขวัญจิรา ใจเดียว

“ความกตัญญู”

อยู่ในสายเลือด

“ไม่ว่าชีวิตจะเป็นอย่างไรก็ตาม ต้องเรียนหนังสือให้จบ อย่างน้อยที่สุดก็ปริญญาตรี เพราะถ้าไม่เรียนชีวิตก็ไม่เปลี่ยน และที่สำคัญและขาดไม่ได้คือต้องมีคุณธรรม” หนึ่งในคำสอนของแม่อรพิน ทองมา ที่คอยย้ำกับบุตรสาว “ต้นอ้อ” ขวัญจิรา ใจเดียว อยู่เสมอ แม่ผู้ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีของความเป็นคุณธรรมที่ทำให้บุตรสาวซึมซับเอาคุณความดีเข้ามาไว้ในสายเลือด และปฏิบัติตนเป็นคนดีตามคำแม่สอนเรื่อยมา

แต่ด้วยปัญหาค่าใช้จ่ายภายในบ้านที่มากกว่ารายรับ เธอจึงอาศัยรายได้จากอาชีพเก็บขวดน้ำพลาสติก และของเก่าขายของผู้เป็นแม่ ทำให้ต้นอ้อต้องหางานทำนอกเวลาเรียน เพื่อหาเงินมาช่วยเหลือทางบ้าน โดยในวันหยุดต้นอ้อจะมารับจ้างทำความสะอาดบ้าน และดูแลผู้สูงอายุ ที่บ้านของอาจารย์ฉวีวรรณ เขียวอุบล หรือครูยุร ซึ่งเคยให้ความช่วยเหลือครอบครัวของต้นอ้อ ตั้งแต่ครั้งที่เธอยังเป็นเด็ก และด้วยความขยันของต้นอ้อ ทำให้ครูยุรเอ็นดูเธอประหนึ่งลูกหลานพร้อมหยิบยื่นความช่วยเหลือ โดยให้ทั้งที่พัก อาหาร ค่าเดินทาง และค่าจ้าง เป็นการตอบแทน แม้จำนวนเงินที่ได้อาจจะไม่ได้มากนัก แต่สำหรับต้นอ้อแล้ว รายได้ส่วนนี้สามารถนำมาจุนเจือชีวิตของสองแม่ลูกได้ในยามที่จำเป็น และถึงแม้ชีวิตจะขัดสนเพียงใด ต้นอ้อก็ไม่เคยแม้แต่จะคิดหาเงินด้วยวิธีที่ผิดกฎหมาย เพราะกลัวว่าจะทำให้แม่ต้องลำบากหากตนเองถูกจับ

ในทุกคำคืนแม่อรพินจะออกไปตระเวนเก็บของเก่าไว้ขายและจะกลับมานอนพักเวลากลางวัน ส่วนต้นอ้อนั้นในช่วงเวลาปกติ ก็จะออกไปเรียนหนังสือ

ซึ่งปัจจุบันต้นอ้ออยู่ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 5 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศสวนกุหลาบวิทยาลัย สมุทรปราการ และจากความประพฤติ และผลการเรียนที่อยู่ในเกณฑ์ดี ส่งผลให้ต้นอ้อได้รับทุนจากมูลนิธิยุวพัฒน์ และยังเป็นนักเรียนทุนในราชประชานุเคราะห์ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เหลืออีกเพียงปีเดียวก็จะเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาต่อไป สำหรับความใฝ่ฝันของต้นอ้อนั้น เธออยากเรียนครูด้วยหวังว่าวันหนึ่งตนเองจะมีโอกาสได้ทำงานรับใช้สมเด็จพระราชินีฯ และช่วยเหลือเด็กๆ ที่ด้อยโอกาสเหมือนเช่นเธอ

“ความกตัญญูท่วทื่อ” ซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ฝังลึกอยู่ในจิตใจและสายเลือดของต้นอ้อนั้น มิได้สะท้อนให้เห็นเพียงแค่ความกตัญญูต่อมารดาผู้ให้กำเนิด แต่ยังสะท้อนไปถึงจิตใจอันงดงาม ด้วยประสงค์จะตอบแทนโอกาสที่เธอได้รับ และพร้อมส่งต่อให้กับผู้ที่ด้อยโอกาสเช่นเดียวกันกับเธออีกด้วย

10 วิธี

กตัญญูต่อประเทศชาติ

“ความกตัญญู” มิได้จำกัดว่าต้องเป็นความกตัญญูต่อบิดามารดาเท่านั้น เรายังสามารถแสดงความกตัญญูได้อีกหลายทาง อาทิ กตัญญูต่อประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ แล้วถ้าหากเราประสงค์จะแสดงความกตัญญูต่อชาติบ้านเมืองต้องทำอะไร กล้า/ทำ/ดี ฉบับนี้ขอแนะนำขั้นตอนง่ายๆ 10 วิธี ในการกตัญญูประเทศชาติ ดังนี้

1

จงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์

6

มีความขยันหมั่นเพียรไม่ทอดทิ้ง เพียรพยายามที่จะทำให้ชาติบ้านเมือง มีความเจริญก้าวหน้า

2

ศรัทธาและยึดมั่นในหลักศาสนา

7

รักษาลู่ภาพร่างกายให้แข็งแรงเพื่อจะได้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพสามารถทำประโยชน์ให้ประเทศชาติได้อย่างเต็มที่

3

ประกอบอาชีพสุจริต รู้จักเลี้ยงชีพและแสวงหารายได้ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

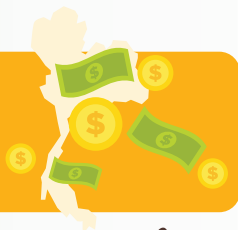
8

รักษาและหวงแหนวัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงามของชาติ

4

บำรุงรักษาชาติด้วยการเสียภาษี การใช้จ่ายสิ่งของของตนเอง และของสาธารณะ อย่างเห็นคุณค่า

9

ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีเป็นพลเมืองดีของชาติ เช่น ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน มีความรับผิดชอบ เป็นต้น

5

มีความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว รักใคร่กลมเกลียวกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

10

ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ อย่างเคร่งครัด

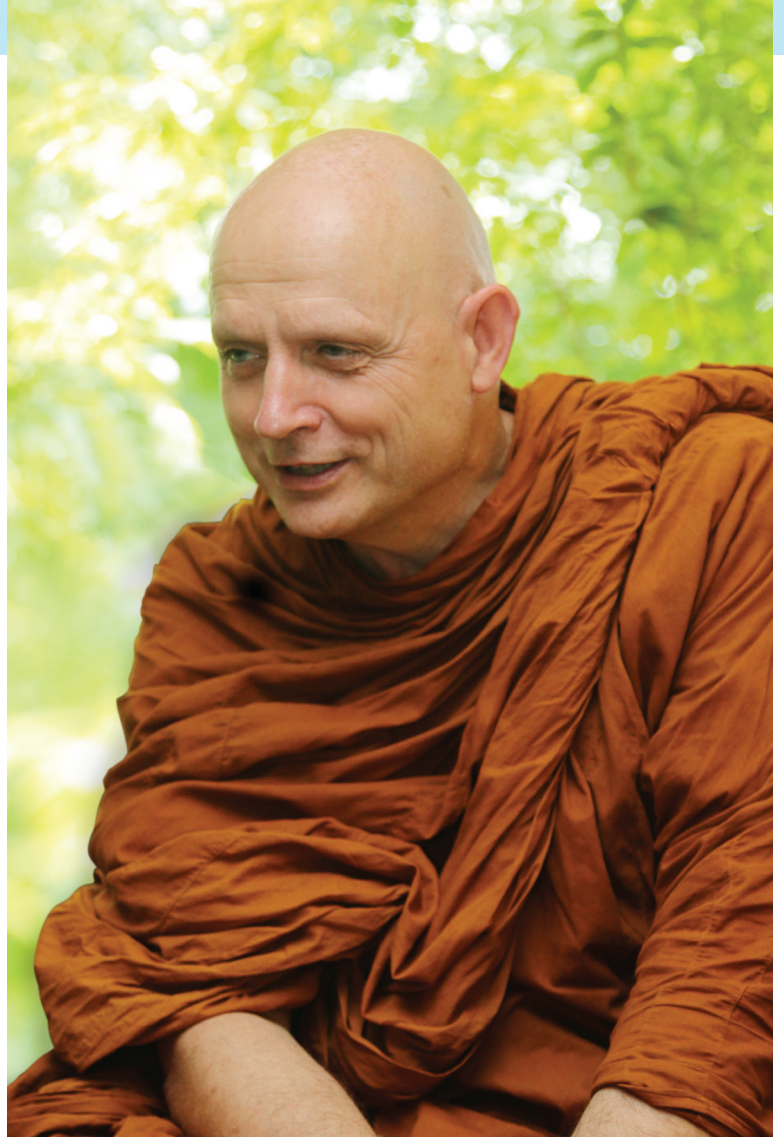
ขอบคุณข้อมูลดีๆ จาก พระมหาปรีชา ปภสสโร พระนักเขียน เจ้าของหนังสือหลายเล่ม อาทิ ศาสตร์สู่ความสุข เข้มทิศ พิชิตความสุข เป็นต้น

ท่ามกลางกระแสความเจริญทางวัตถุ จนหลายคนหลงลืมคุณธรรมในจิตใจ ความกตัญญูก็เป็นหนึ่งในนั้น พระอาจารย์ชยสาโรภิกขุ แห่งสถานพำนักสงฆ์บ้านไร่ทอสี จังหวัดนครราชสีมา “พระฝรั่ง” จากสังคมตะวันตก ผู้มาศึกษาพระพุทธศาสนา ในประเทศไทยกว่า 33 พรรชานั้น มีคติธรรมเรื่องความกตัญญูนี้ อย่างไร ทั้งในมุมมองด้านพุทธ และความแตกต่างด้านวัฒนธรรมตะวันตกกับตะวันออก

ในเรื่องของความกตัญญูนั้น ที่ผ่านมาสังคมไทยมักสอนว่า “ต้อง” กตัญญู คนดีต้องกตัญญู คนไม่กตัญญูเป็นคนไม่ดี สมัยพระอาจารย์เดินทางมาประเทศไทยใหม่ๆ มาจากวัฒนธรรมที่ไม่ได้เน้นเรื่องความกตัญญูมากนัก คำว่า Ungrateful เป็นคำที่ไม่ค่อยรุนแรง ถ้าเราพูดว่า Why you very ungrateful ? จะฟังไม่ค่อยรู้สึกผิดเท่าไร ครึ่งหนึ่งมีโยมมาที่วัด พระอาจารย์ก็รำคาญเขาอะไรสักอย่าง จึงอุทานออกมาว่า “ทำไมเนรคุณอย่างนี้” เขาเสียใจมาก พอพระอาจารย์ดูคำศัพท์ในพจนานุกรม เห็นคำว่า Ungrateful คือ เนรคุณ พระอาจารย์ตกใจมาก ทำให้เข้าใจว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ในวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมพุทธ

การที่เราสอนคำว่า “ต้อง” กตัญญู ไม่ควรเนรคุณ หรือต้องเป็นคนดี ไม่เป็นคนชั่ว แต่ไม่มีปัญญา ไม่มีเหตุผล มันก็เลยเป็นคุณธรรมที่เสียมได้ เพราะคุณธรรมต่างๆ ต้องมีเหตุผล สามารถชี้แจงได้ว่ามีข้อดีตรงไหน แล้วการขาดความกตัญญูมันเสียตรงไหน พระอาจารย์มองว่าความกตัญญูเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเอง ในเมื่อเรา

การที่เราจะปลูกฝังให้เด็ก รู้จักกตัญญู ต่อคุณพ่อคุณแม่ ก็ต้องยกเหตุผลว่า เรามีชีวิตอยู่ได้ทุกวันนี้เพราะอะไร

พิจารณาชีวิตตัวเอง แล้วเห็นว่าสิ่งดีๆ ในชีวิตของเรามาจากไหนบ้าง เริ่มจากชีวิตที่เกิดขึ้นเพราะคุณพ่อคุณแม่ เด็กสมัยนี้บางคนอาจจะบอกว่าเราไม่ได้ขอมารเกิด เราจะไปขอบคุณทำไม แต่ตามหลักพุทธศาสนาก็คล้ายกับว่าเลือกพ่อแม่เหมือนกัน คือ มันไม่ใช่เรื่องบังเอิญที่เราเกิดเป็นลูกของผู้ชายผู้หญิงคู่นี้ เราก็ต้องมีความสัมพันธ์กันตั้งแต่ชาติก่อน ในหลักธรรมก็ถือว่าผู้หญิงจะตั้งครรภ์ได้ต้องมีปัจจัย 3 อย่าง คือ เชื้อของผู้ชาย ไข่ของผู้หญิง และผู้ที่ทำให้เกิด ถ้ามีเชื้อผู้ชาย มีไข่ผู้หญิง แต่ไม่มีผู้ที่ทำให้เกิด แสดงว่าผู้นั้นก็ไม่สามารถมีลูกได้ เพราะฉะนั้นที่เราเกิดมา ก็เพราะมีความสัมพันธ์กับคุณพ่อคุณแม่ตั้งแต่ชาติปางก่อนเป็นปัจจัยมา

การที่เราเกิด เพราะคุณแม่ตั้งครรภ์แล้วไม่ทำแท้ง เราต้องขอบคุณ เพราะการทำแท้งไม่ยาก ท่านทำได้แต่ท่านก็ยอมให้เราอยู่ในท้อง ท่านยอมลำบากตั้ง 9 เดือน เพื่อให้เราเกิดมา นี่เป็นอีกข้อหนึ่งที่เราพิจารณา แล้วเห็นถึงความทุกข์ของผู้หญิงตั้งครรภ์ 9 เดือน ก็ต้องรู้สึกขอบคุณ เมื่อเราเกิดแล้ว เรายังไม่สามารถเอาตัวรอดเองได้ เรามีชีวิตรอดได้เพราะท่านดูแล แล้วท่านก็เสียสละเพื่อเราตลอด ในการที่เราจะปลูกฝังให้เด็กรู้จักกตัญญูต่อคุณแม่ คุณแม่ จึงต้องยกเหตุผลว่า เรามีชีวิตอยู่ได้ทุกวันนี้ เพราะอะไร

อีกอย่างหนึ่งคือความพิการ ความพิการที่รุนแรงที่สุดไม่ใช่ฆัมพาด แต่คือการสื่อสารกับใครไม่ได้ เพราะถ้าเกิดแล้วไม่รับรู้ต่อสิ่งแวดล้อมหรือไม่สามารถสื่อสารกับใครได้มันคือความทรมานอย่างยิ่ง เราสามารถสื่อสารกับคนรอบข้างได้ ฟังคนอื่นพูดรู้เรื่อง ก็เกิดจากการที่คุณพ่อคุณแม่สอน เราสามารถทำทุกสิ่งได้เอง เพราะเรามีภาษาเป็นเครื่องมือในการคิด แต่การที่จะคิดเองได้ก็ต้องอาศัยหนังสือ ถ้าไม่มีหนังสือ ไม่มีสื่อ ก็คิดเองไม่ได้ เทคโนโลยีต่างๆ ที่เราใช้ล้วนเกิดจากความฉลาด ความพากเพียรพยายามของคนจำนวนมาก สิ่งต่างๆ ที่ดูเหมือนง่าย จึงมักมีคนอื่นเกี่ยวข้องเสมอ ถ้าเราเห็นอนิสงค์ของการพูดได้ การคิดได้ การใช้ภาษาสื่อสารได้ก็ควรต้องรู้คุณผู้ที่ให้ภาษา

ประโยคที่ว่า “ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี” พระอาจารย์อยากเปลี่ยนเป็น “ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนมีปัญญา” มากกว่า เพราะคำว่า “ดี” มันกำกวม คนดีคืออย่างไร บางทีเราใช้คำง่าย ๆ แต่ความหมายไม่ตรงกัน

ความกตัญญูย่อมเกิดในจิตใจของผู้มีปัญญา ตามเหตุผลที่กล่าวถึงข้างต้น เพราะความไม่กตัญญู ความเห็นแก่ตัว หรือการเชื่อมั่นในตัวเองมากเกินไป การลบหลู่คนอื่น ถือว่าเราเก่งคนเดียว อันนี้เกิดขึ้นได้ในจิตใจของคนที่ไม่เคยพิจารณาความจริงในชีวิตอย่างเป็นกลาง เอาแต่คิดเข้าข้างตัวเอง

ความกตัญญูจะมีอีกคำมาเกี่ยวข้องคือ กตเวทิต์ ความกตเวทิต์เป็นเครื่องพิสูจน์ว่ากตัญญูจริง และมีจริง ถ้ากตัญญูจริงมันนิ่งไม่ได้ ต้องมีความต้องการตอบแทน แต่มีข้อหนึ่งที่คนจะสับสนมาก พระอาจารย์มักจะถามเณรว่า “ถ้าพ่อแม่มีอาชีพปล้นธนาคาร แล้วก็จะชวนให้เราไปด้วย แต่เราไม่ไป ถือว่าเนรคุณ ไม่รู้จักบุญคุณพ่อแม่หรือไม่” หรือว่าพ่อแม่ชอบ

เล่นการพนัน อยากพาเราไปคาสีโน แต่เราไม่ไปถือว่ามีรักพ่อแม่ ไม่เชื่อพ่อแม่ ไม่รู้จักบุญคุณของพ่อแม่หรือเปล่า

ความคิดผิดๆ ที่พระอาจารย์อยากวิจารณ์ก็คือ ถ้าผู้มีปัญญาของเราขอเรื่องอะไร ผู้กตัญญูต้องให้ แต่ในทางพุทธศาสนา กฎแห่งกรรมย่อมอยู่เหนือพ่อแม่ พระพุทธเจ้าจึงสอนว่า การกตัญญูต่อพ่อแม่ที่แท้จริงก็คือ มีส่วนในการชักชวนหรือส่งเสริมให้พ่อแม่ไม่มีศรัทธา ได้เกิดมีศรัทธามากขึ้น หรือว่าหากมีศีลธรรมบกพร่อง ก็ให้มีศีลธรรมที่เข้มแข็งมั่นคง ผู้ที่ตระหนักจะมีความสุขและความพอใจในการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ผู้มีปัญญาน้อย และไม่มีปัญญาก็กลับมีปัญญา

การตอบแทนบุญคุณ ไม่ได้อยู่ที่ว่าท่านขออะไรเราให้ แต่ถ้าเรามีส่วนช่วยให้ท่านได้เจริญด้วยคุณธรรมในระยะยาว จะเป็นประโยชน์มากกว่า ถือเป็นการตอบแทนบุญคุณ

ฉะนั้นคุณธรรม 4 ข้อ ศรัทธา สติ จาคะ ปัญญา เป็นเอกลักษณ์ของพระโสดาบัน ทางพุทธศาสนาถือว่า การตอบแทนบุญคุณไม่ได้อยู่ที่ว่าท่านขออะไรเราให้ แต่ถ้าถ้าเรามีส่วนช่วยให้ท่านได้เจริญด้วยคุณธรรมเหล่านี้ในระยะยาว ในการเวียนว่ายตายเกิด ในวัฏสงสารของคุณพ่อคุณแม่ นั้นจะเป็นประโยชน์มากกว่า ถือเป็นการตอบแทนบุญคุณ ถ้าสมมติว่าพ่อแม่ผิดศีล แล้วชวนให้เราผิดศีลตามท่าน กลายเป็นว่าเราเป็นผู้ส่งเสริมบาปกรรมของท่าน ถ้าเราส่งเสริม หรือทำให้ท่านได้ประมาทในการดำเนินชีวิตมากขึ้น นั่นไม่ใช่การตอบแทนบุญคุณ ตรงกันข้าม แต่เราก็ต้องหลักสัจมาภิญานี้ในทางธรรมกำกับอีกที คือมีความรักมีความเคารพ มีความกตัญญู ในการตอบแทนบุญคุณ แต่ก็ต้องมีปัญญาไม่ใช่คิดในระยะสั้นอย่างเดียว ต้องคิดระยะยาว

ดี

จากคำสอนแม่สู่ความสำเร็จ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ เกษม วัฒนชัย

หากเราตีความหมายของคำว่ากตัญญู ก็คือการรู้คุณ กตเวทียี่ ก็คือการตอบแทนคุณ ซึ่งธรรมชาติของมนุษย์นั้น มีบิดามารดาเป็นผู้ให้กำเนิดให้ชีวิต การทดแทนพระคุณท่าน จึงเป็นเรื่องใหญ่ในทุกๆ อารยธรรม เพื่อนำพามาซึ่งความสุขความเจริญ และเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต หน้าที่การงาน อย่างเช่น ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย ที่เริ่มต้นชีวิตจากเด็กยากจน ใช้ความวิริยะอุตสาหะ และมีความกตัญญูในหัวใจ ยึดมั่นในคำสอนของมารดา จนได้มาทำงานรับใช้สังคม และประสบความสำเร็จสูงสุด ได้ดำรงตำแหน่ง องคมนตรีในปัจจุบัน

“ชีวิตในวัยเด็กของผม เรียกได้ว่าปากกัดตีนถีบ ยากจนมาตลอด คุณพ่อเป็นคนงานแบกข้าวสาร คุณแม่เป็นช่างเย็บผ้า อยู่ในตลาดบางมุลานาก จ.พิจิตร และด้วยความยากจน ทำให้มีความรู้สึกตลอดเวลาว่า เงินทุกบาททุกสตางค์ที่พ่อแม่หามาให้ มีค่ามาก เมื่อได้มีโอกาสร่ำเรียนจึงต้องเรียนให้เต็มที่” นายแพทย์เกษมกล่าว

นายแพทย์เกษมเริ่มเข้ารับการศึกษาชั้นประถมเมื่ออายุ 7 ขวบ ซึ่งถือว่าเลยเกณฑ์ไปพอสมควร เพราะความยากจน แต่หลังจากนั้นท่านก็อาศัยความวิริยะศึกษาต่อมาเรื่อยๆ และพยายามเรียนให้ดีที่สุด เพื่อให้ทั้งพ่อและแม่ภูมิใจ เพราะในชุมชนที่พ่อกอจะให้ความสำคัญเรื่องการเรียนมาก ลูกบ้านไหนเรียนเก่ง เรียนดีก็จะนำมาชื่นชมกัน เมื่อตนเองเรียนได้อันดับดีๆ ผู้คนในตลาด

ชื่นชม พ่อกับแม่ก็จะปลื้มใจ และหายเหนื่อย นอกจากเรื่องการเล่าเรียนแล้ว ทั้งพ่อและแม่ยังปลูกฝังให้ท่านเป็นคนซื่อสัตย์สุจริตและมีมารยาท ซึ่งทั้งสองก็จะปฏิบัติให้เราดูเป็นแบบอย่างอยู่เสมอ

เมื่อนายแพทย์เกษมกำลังจะจบการศึกษาชั้นมัธยม น้องชายก็มาเสียชีวิตอย่างกะทันหัน ท่านเสียใจมาก จึงทำให้ไม่อยากเรียนแพทย์ตั้งแต่นั้น แต่การเรียนแพทย์ต้องใช้เวลานานและมีค่าใช้จ่ายสูง นายแพทย์เกษมเองก็เกรงใจทางบ้าน กลัวจะส่งเสียไม่ไหว จนวันหนึ่งคุณแม่กล่าวกับท่านว่า “บ้านเรานี้จน ถ้าลูกอยากเรียนหมอเพื่อไปช่วยคนจน แม่จะพยายามส่งเสียให้จบ แต่ถ้าลูกจะเรียนหมอเพื่อจะไปสร้างความร่ำรวยแม่แนะนำว่าอย่าเรียนดีกว่า ให้คนอื่นที่เขาอาจจะมั่งคั่งใจดีกว่าเราเรียนไปเพื่อช่วยคนจนดีกว่า” ซึ่งนายแพทย์เกษมก็ยึดถือและปฏิบัติตามจนกระทั่งปัจจุบัน

ในระหว่างที่ท่านเรียนแพทย์นั้น ทำให้น้องชายคนนึงต้องหยุดเรียนกลางคัน เพราะที่บ้านแบกรับค่าใช้จ่ายไม่ไหว เมื่อเรียนจบเริ่มทำงานนายแพทย์เกษม จึงช่วยส่งเสียน้องให้กลับมาเรียนต่อจนจบ จนสุดท้ายน้องชายได้เป็นอาจารย์ใหญ่ประสบความสำเร็จ ส่วนตัวนายแพทย์เกษมนั้น หลังจากเรียนจบปริญญาเอกจากต่างประเทศ ก็กลับมาทำงานช่วยเหลือสังคมมากมายตามคำสอนของคุณแม่ที่ให้ไว้ ว่าให้ทำงานเพื่อช่วยเหลือคนจน เช่น การเป็นแพทย์อาสาทำงานกับโครงการหลวง โดยร่วมกับเพื่อนๆ เข้าไปรักษาผู้ป่วยชาวเขาตามดอยที่ห่างไกลความเจริญ ต่อมาจึงได้ตั้งกลุ่ม “ประชาอาสาเพื่อสนับสนุนโครงการหลวง” ในการช่วยเหลือชาวเขาบนดอยที่เจ็บป่วยเดือดร้อน นอกจากนั้นแล้ว ท่านยังริเริ่มโครงการหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ของโรงเรียนพระดาบส ในระหว่างที่ท่านเป็นเลขาธิการมูลนิธิพระดาบส และเมื่อครั้งท่านดำรงตำแหน่งเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยหัวเฉียว ก็ได้จัดทำโครงการลักษณะเดียวกัน คือ รวบรวมแพทย์เก่งเฉพาะทางไปรักษาและช่วยเหลือคนตามจังหวัดต่างๆ

นอกจากครอบครัว และสังคมแล้ว นายแพทย์เกษม ยังมีความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์ โดยท่านและเพื่อนๆ จะรวมกลุ่มกันไปกราบไหว้คุณครูที่โรงเรียนบางมุลานากภูมิวิทยาคม จังหวัดพิจิตร ในวันเสาร์ที่สามของเดือนธันวาคมของทุกปี ซึ่งรุ่นน้องต่างยึดถือและปฏิบัติตาม จนกลายเป็นงานประจำปีของโรงเรียน ก่อเกิดเป็นเรื่องดีงามสำหรับชุมชนต่อมา

จะเห็นได้ว่าความกตัญญูนั้น ถ้านำมาปฏิบัติ ก็จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยคุณธรรม มีหัวใจ และมีสำนึกต่อผู้อื่น ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการที่เราจะประสบความสำเร็จ ส่วนใครที่ขาดความกตัญญูอาจเรียกได้ว่าขาดพื้นฐานชีวิตที่ดีและมั่นคงไป เปรียบเสมือนอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างขนาดใหญ่ แต่วางรากฐานไว้ไม่ดีพอ สักวันหนึ่งก็ต้องพังทลายลงอย่างแน่นอน

เขียนโดย | พล.อ.อ. วีรวิทย์ กองศักดิ์
ประธานอนุกรรมการศูนย์คุณธรรม

ความกตัญญูทศกวี เป็นเครื่องหมายของคนดี

“นิมิตต์ สาธุรูปานํ กตมณูกตเวทิตา” เป็นพุทธภาษิตที่สำคัญบทหนึ่ง หมายถึง “ความกตัญญูทศกวีที่เป็นเครื่องหมายของคนดี”

ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมายของกตัญญูทศกวีไว้ว่า “กตัญญู” หมายถึง ความรู้และยอมรับรู้ในบุญคุณของผู้อื่นที่มีอยู่เหนือตน และ “กตเวที” การพยายามทำตอบแทนบุญคุณนั้นๆ ดังนั้น “กตัญญูทศกวีทศกวี” หมายถึง ความรู้บุญคุณท่านแล้วทำตอบแทนให้ปรากฏ และเน้นว่า “เป็นธรรมประคองโลกให้เป็นอยู่ได้ และอยู่ได้ด้วยความสุข”

อีกคำหนึ่งที่เกี่ยวข้อง คือ “บุพการี” หรือ “บุรพการี” หมายถึง บุคคลทำก่อนโดยปกติ บุคคลผู้ทำอุปการะก่อน, บุพการีบุคคล ในกฎหมาย คำว่า บุพการี หมายถึง บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด แต่ในทางพระพุทธศาสนา มีความหมายกว้างกว่า โดยหมายรวมไปถึงอาจารย์อุปัชฌาย์ และพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอดจนถึงบุญทั้งหลายด้วย ซึ่งบุคคลเหล่านี้ตั้งใจทำคุณแก่เราโดยไม่หวังผลตอบแทน

ด้วยเหตุนี้ ตามหลักพระพุทธศาสนาจึงถือว่าบุคคลสองประเภทที่หายาก คือ “บุพการี” ผู้ที่ตั้งใจทำคุณแก่เราโดยไม่หวังผลตอบแทน และ “กตัญญูทศกวี” บุคคลที่รู้คุณแล้วพยายามแทนคุณท่าน

บุพการีโดยทั่วไปได้แก่ บิดามารดา ครูอาจารย์ และประเทศชาติที่เป็นแผ่นดินให้เราเกิดและอาศัยอยู่ “บิดามารดา” เป็นผู้ให้กำเนิดแก่ลูก เลี้ยงดู ป้อนกินและพุ่มพักให้ลูกเจริญเติบโตเป็นคนดีและคนเก่งของสังคม มีความปลอดภัยจากภัยอันตรายต่างๆ แม้จะประสบความลำบากยากจน ลำเค็ญสักเพียงใดก็ตาม ก็จะไม่ทอดทิ้งลูก บางครั้งพ่อแม่ต้องเสียสละความสุขและทุกสิ่งที่มีให้กับลูก

นอกจากจะให้กำเนิด เลี้ยงดู ป้อนกินรักษาแล้ว ท่านทั้งสองยังมีจิตใจที่ประกอบด้วยคุณธรรม คือ พรหมวิหารธรรม ๔ ประการ ได้แก่ เมตตา ความรักใคร่สนิทสนม กรุณา ความปรานีสงสารในเมื่อมีความทุกข์ยากเดือดร้อน มุทิตา พลอยยินดีในความสำเร็จของลูกด้วยความจริงใจ และอุเบกขา ความวางเฉยในเมื่อลูกมีการงานทำ สามารถเลี้ยงตนและครอบครัวได้ โดยมีได้หวังสิ่งตอบแทนใดๆ เลย

สำหรับการตอบแทนบุญคุณของบิดามารดา สามารถทำได้ด้วยการดูแลท่านยามชรา ดำรงรักษาชื่อเสียงของวงศ์สกุล ประพฤติตนให้เป็นผู้ควรรับมรดก เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ควรทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้

“ครูอาจารย์” เปรียบเสมือนบิดามารดาคนที่สองของลูก เนื่องจากจะพุ่มพักให้เราเป็นคนดีต่อบิดามารดา และประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้เราเป็นคนเก่ง สามารถประกอบสัมมาอาชีพเพื่อสร้างความเจริญให้กับประเทศชาติเพื่อสืบทอดชาติพันธุ์จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งได้เป็นอย่างดี

การตอบแทนบุญคุณครูอาจารย์สามารถทำได้ด้วยการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เชื่อฟังคำสอนของท่าน และนำคำสอนไปประยุกต์ใช้ให้เกิดความก้าวหน้าในอาชีพอย่างมั่นคง เพื่อให้ท่านมีความภาคภูมิใจในความสำเร็จของภารกิจอันยิ่งใหญ่ของท่าน และควรแสวงหาโอกาสอุปถัมภ์รับใช้ท่านด้วยความยินดี

“ประเทศชาติ” เป็นสังคมที่ให้เราเกิดขึ้นมา และให้แผ่นดินที่เราอยู่อาศัยอย่างมีความสุขตั้งแต่เล็กจนเติบโตใหญ่ จึงมีหน้าที่สำคัญที่เราต้องปฏิบัติ คือ ดำรงรักษาแผ่นดินที่เรากำเนิดและสืบทอดมรดกในวิถีชีวิตของคนไทย ที่รุ่นก่อนสร้างมาให้กับคนรุ่นต่อไป ดังคำปฏิญาณของทหารว่า “ชาติของเรา เป็นไทยอยู่ได้ トラบจนถึงพริกแกงทุกวันนี่ ก็เพราะบรรพบุรุษของเรา เอาเลือด เอาเนื้อ เอาชีวิต และความลำบากยากเข็ญเข้ามาแลกไว้ เราต้องรักษาชาติ เราต้องบำรุงชาติ เราต้องสละชีพเพื่อชาติ”

จากคำปฏิญาณดังกล่าว เราควรแสดงความกตัญญูทศกวีต่อบุพการีตามแนวทางต่อไปนี้

ประการแรก ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี เป็นพลเมืองดีของชาติ ตาม “หลักราชการ” ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ไว้ กล่าวคือ ชื่อตรงต่อหน้าที่ มีความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียรทำงานในหน้าที่ของตนให้สำเร็จยอดเยี่ยมที่สุด และชื่อตรงต่อบุคคลทั่วไป รักษาความลับสัญญาจากสัตย์ และทำตนให้เป็นที่น่าเชื่อถือ ศรัทธา และไว้วางใจ

ประการที่สอง ศรัทธา ยึดมั่นในพระบรมราชาชาตและคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ

ประการที่สาม ประกอบสัมมาอาชีพ รู้จักเลี้ยงชีพในกรอบความคิดของปรัชญาเศรษฐกิจ “พอเพียง” ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชพระราชทานไว้ คือ พอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกัน และแสวงหาทรัพย์ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เอาเปรียบหรือละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

ประการที่สี่ บำรุงรักษาชาติด้วยการเสียภาษี มีความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน รักใคร่กลมเกลียวกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน และเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

ประการที่ห้า รักษาและหวงแหนวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของชาติ ตลอดจนดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและระบบนิเวศน์ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

สรุปแล้ว “ความกตัญญูทศกวีทศกวีเป็นเครื่องหมายของคนดี” สามารถกระทำได้โดยเรียนรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคล สัตว์ สิ่งของ และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่มีต่อตัวเรา ทั้งทางตรงและทางอ้อม

เปิดปฏิบัติการ

ค่ายเยาวชน ต้านโกง รุ่น 6

ปลูกจิตสำนึก ผังชีพคนรุ่นใหม่ ไม่เอาคอร์รัปชัน

นับเป็นความสำเร็จอีกก้าวหนึ่งขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) และภาคีเครือข่ายในการเดินทางปลูกฝังจิตสำนึกเยาวชนไทย ให้เข้าใจและตระหนักถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการทุจริตคอร์รัปชันในประเทศไทย โดยการจัดค่าย “เยาวชนไทย ไร้คอร์รัปชัน YOUTH 2020” ครั้งนี้นับเป็นรุ่นที่ 6 ที่รวมพลังนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยภาคอีสาน 11 แห่ง เมื่อวันที่ 22-26 มิถุนายน 2559 ณ โรงแรมเวียงนา รีสอร์ท แอนด์ สปา จังหวัดนครราชสีมา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างเสริมและพัฒนาจิตสำนึกค่านิยมหลักที่จำเป็นต่อการแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน และสร้างแกนนำเยาวชนระดับอุดมศึกษา ให้มีความเป็นผู้นำด้านการต่อต้านการทุจริต สามารถนำความรู้ไปขยายผลกิจกรรม ในมหาวิทยาลัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยหลักสูตรเยาวชนไทย ไร้คอร์รัปชัน ได้มุ่งเน้นด้านการปลูกฝังคุณค่าหลัก 6 ประการ ที่จำเป็นต่อการแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชัน ได้แก่ 1) ความซื่อสัตย์สุจริต 2) การมีจิตสาธารณะ 3) ความเป็นธรรมทางสังคม 4) การเป็นอยู่อย่างพอเพียง 5) ภาวะ

ผู้นำ 6) การปฏิเสธคอร์รัปชัน โดยทุกกิจกรรมจะสอดแทรกคุณค่าหลักดังกล่าวลงไป เช่น การฉายหนังสั้น “Black Hole” มีเป้าหมายให้ผู้เข้าค่ายเสวนาร่วมกันภายในกลุ่มในประเด็นข้อคิดที่ได้ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ให้ผู้เข้าค่ายได้เห็นว่าการโกงเป็นเรื่องใกล้ตัว หรือกิจกรรมสถานการณ์สมมติ ที่ยกตัวอย่างตัวละครและสถานการณ์จำลอง เพื่อให้ผู้เข้าร่วมค่ายประเมินสภาวะทางจิตใจและความคิดของตนเองต่อสถานการณ์สมมติ “เมนูคอร์รัปชัน” หนึ่งในกิจกรรมไฮไลน์ของค่าย ที่เน้นคุณค่าหลักเรื่องการปฏิเสธคอร์รัปชัน และความซื่อสัตย์สุจริต กิจกรรมนี้ทำให้ผู้เข้าร่วมค่ายได้รู้จักสำรวจ จำแนก วิเคราะห์ กรรมวิธีการโกงและการแสวงหาผลประโยชน์อื่นๆ เพื่อติดอาวุธในจิตสำนึก และร่วมกันสอดส่องพฤติกรรมที่ไม่ชอบมาพากลในสังคม เป็นต้น

การจัดค่ายเยาวชนไทย ไร้คอร์รัปชัน YOUTH 2020 รุ่นที่ 6 นี้มีนักศึกษาที่เข้าร่วมทั้งสิ้น 52 คน องค์กรต่อต้านคอร์รัปชันและศูนย์คุณธรรม ได้วางแผนไว้ว่าจะดำเนินการจัดค่ายในปี 2559 ให้ครบทั้ง 8 รุ่น โดยรุ่นที่ 7 จะจัดภายในเดือนกันยายน ในมหาวิทยาลัยเขตภาคกลาง และรุ่นที่ 8 ในช่วงเดือนพฤศจิกายน ที่มหาวิทยาลัยเขตภาคเหนือ ต่อไป

มหาวิทยาลัยที่สนใจส่งนักศึกษาเข้าร่วมโครงการ สามารถติดต่อสอบถามได้ที่ องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) โทร 02 613 8863-66 ต่อ 106 / โทร 098 992 1454

รวมพลังประชารัฐ
ขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม

สมัชชาคุณธรรมแห่งชาติครั้งที่ 8 รวมพลังประชารัฐ ขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม

เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เนื่องในโอกาสมหามงคลเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 70 ปี

และเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

ทรงเจริญพระชนมพรรษา 7 รอบ 84 พรรษา 12 สิงหาคม 2559

งานสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติครั้งที่ 8 ภายใต้กรอบแนวคิด “รวมพลังประชารัฐขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม” เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสมหามงคลเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 70 ปี และเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษา 7 รอบ 84 พรรษา 12 สิงหาคม 2559 เป็นเสมือนเวทีกลางของเครือข่ายที่ขับเคลื่อนคุณธรรมความดีทุกภาคส่วนของสังคมทั้งภาครัฐ และประชาชน ในการร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ติดตามความก้าวหน้า กำหนดทิศทางและพัฒนานโยบายสาธารณะในการขับเคลื่อนวาระด้านคุณธรรมความดีเพื่อให้สอดคล้องกับแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแห่งชาติ และรณรงค์สร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย

ภายในงานมีการจัดกิจกรรม โดยแบ่งเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 กิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ มีการจัดแสดงนิทรรศการเพื่อเฉลิมพระเกียรติฯ โดยได้รวบรวมเรื่องราวของบุคคล องค์กร ที่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และนำพระราชเสาวนีย์เรื่องการอนุรักษ์ผืนป่าของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ไปดำเนินชีวิตอย่างเป็นรูปธรรมนำมาเผยแพร่ และกิจกรรม “70 บุคคลต้นแบบ 7 ล้านความดี”

ส่วนที่ 2 กิจกรรมด้านวิชาการ การปาฐกถาพิเศษ การอภิปรายเสวนาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดงาน เช่น การขับเคลื่อนแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ การส่งเสริมและพัฒนามาตรฐานองค์กรคุณธรรม

ส่วนที่ 3 กิจกรรมด้านนิทรรศการ การแสดงผลงานเชิงรูปธรรมด้านการส่งเสริมคุณธรรมของเครือข่ายองค์กรคุณธรรมจากทุกภาคส่วน และทุกกลุ่มเครือข่ายเรียกว่า “ตลาดนัดคุณธรรม”

นายสิน สือสวน ผู้อำนวยการศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) กล่าวว่า “การจัดงานสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติครั้งที่ 8 ในปี 2559 นี้ จะยิ่งใหญ่กว่าทุกๆปีที่ผ่านมา มีหน่วยงานภาคีร่วมจัดงาน 70 องค์กร ซึ่งกิจกรรมที่เป็นไฮไลท์สำคัญคือ “70 บุคคลต้นแบบ 7 ล้านความดี” ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ประชาชนทุกคนจะได้ร่วมกันทำความดี เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล โดยตั้งเป้าให้ได้ 7 ล้านความดี จึงขอเชิญชวนทุกๆ ท่านมาร่วมเป็นส่วนหนึ่งกับการจัดงานสมัชชาคุณธรรมครั้งที่ 8 นี้”

ผู้ที่สนใจสามารถเข้าร่วมงานสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติครั้งที่ 8 รวมพลังประชารัฐ ขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม ในวันที่ 1-2 กันยายน 2559 ณ อาคารอิมแพคฟอรัม 1 (ฮอลล์ 9) เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี

รวมพลังประชารัฐ
ขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม

ขอเชิญร่วมงาน

สมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 8 รวมพลังประชารัฐ ขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม

เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เนื่องในโอกาสมหามงคลเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 70 ปี

และเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๗ รอบ 84 พรรษา 12 สิงหาคม 2559

พบกิจกรรมมากมาย

บูธกิจกรรม ตลาดนัดคุณธรรม

สัมมนาวิชาการ

1-2 กันยายน 2559

อาคารอิมแพค ฟอรัม เมืองทอง (ฮอลล์ 9)

รับฟรี

กระเป๋าผ้าลดโลกร้อน

เพียงร่วมแนะนำเรื่องราวและบุคคลที่น่าสนใจ รวมถึงคำติชม
วารสาร กล้า/ทำ/ดี เข้ามาทาง Facebook : moralcenter

10 ท่านแรก รับเลย

ของรางวัลดีๆ จากศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)

ตั้งแต่วันที่ 1 ถึงวันที่ 10 กันยายน 2559

